

СУТНІСТЬ ТА КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

© 2017 ДЕМИДЮК О. О.

УДК 330.341.2

Демидюк О. О. Сутність та критерії ефективності сучасних економічних систем

У статті узагальнено та систематизовано основні наукові підходи до означення сутності категорії «економічна система». Запропоновано авторське визначення сучасних економічних систем як надскладних динамічних структур, що характеризуються організаційною неоднорідною цілісністю, здатністю до самоорганізації та саморозвитку, що відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Обґрунтовано та систематизовано основні критерії ефективності функціонування та розвитку сучасних економічних систем. Розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності економічної системи України. Зокрема, зроблено наголос на необхідності приділити особливу увагу боротьбі з корупцією, ілєгальними економічними проявами тіньової економіки, подоланню опору груп спеціальних інтересів, які не зацікавлені в радикальних ринкових перетвореннях, оскільки вони втрачають квазіренду, що одержується внаслідок дії неефективних інституцій.

Ключові слова: економічна система, ефективність економічної системи, критерії ефективності функціонування та розвитку сучасних економічних систем.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 19.

Демидюк Ольга Олександрівна – аспірантка кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)

E-mail: o_demydiuk@mail.ru

УДК 330.341.2

UDC 330.341.2

Демидюк О. А. Сущность и критерии эффективности современных экономических систем

Demydiuk O. O. The Essence and Efficiency Criteria of the Contemporary Economic Systems

В статье обобщены и систематизированы основные научные подходы к определению сущности категории «экономическая система». Предложено авторское определение современных экономических систем как сверхсложных динамических структур, характеризующихся организационной неоднородной целостностью, способностью к самоорганизации и саморазвитию, которые происходят под влиянием внешних и внутренних факторов. Обоснованы и систематизированы основные критерии эффективности функционирования и развития современных экономических систем. Разработаны практические рекомендации по повышению эффективности экономической системы Украины. В частности, сделан акцент на необходимости уделить особое внимание борьбе с коррупцией, нелегальными экономическими проявлениями теневой экономики, преодолению сопротивления групп специальных интересов, которые не заинтересованы в радикальных рыночных преобразованиях, поскольку они теряют квазиренду, получаемую в результате действия неэффективных институтов.

The article generalizes and systematizes the basic scientific approaches to the definition of the category of «economic system». The author's own definition of the contemporary economic systems as highly complex dynamic structures, characterized by the organizational heterogeneous integrity, ability to self-organization and self-development, which occur under the influence of both external and internal factors, has been proposed. The basic efficiency criteria of functioning and development of the contemporary economic systems were generalized and systematized. Some practical recommendations for improving efficiency of the economic system of Ukraine have been elaborated. In particular, the emphasis was made on the need to pay special attention to countering corruption, the illegal economic manifestations of the shadow economy, overcoming resistance by the special interest groups, which are not interested in any radical market-oriented transformations, since they lose their quasi-rent received as a result of activities of the inefficient institutions.

Ключевые слова: экономическая система, эффективность экономической системы, критерии эффективности функционирования и развития современных экономических систем.

Keywords: economic system, efficiency of economic system, efficiency criteria of functioning and development of the contemporary economic systems.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 19.

Fig.: 3. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 19.

Демидюк Ольга Александровна – аспірантка кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)

Demydiuk Olga O. – Postgraduate Student of the Department of Economic Theory, Macro- and Microeconomics, Kyiv National University named after T. Shevchenko (60 Volodymyrska Str., Kyiv, 01601, Ukraine)

Загально визнано, що домінуючий нині неокласичний підхід до визначення ефективності різнорівневих економічних систем не відповідає потребам виявлення та мобілізації основних чинників підвищення ефективності їхнього динамічного розвитку в нестійкому глобальному середовищі. Акцентуючи увагу на стаціонарних економічних системах і кількісних вимірниках результативності їхнього функціонування, такий ортодоксальний підхід не враховує якісні детермінанти та позаекономічні чинники господарської еволюції людства (цінності, норми, культурні особливості тощо), історичні та національні особливості генезису реальних економічних систем, що суттєво послаблює можливість його застосування у процесі розробки практичних рекомендацій щодо підвищення глобальної конкурентоспроможності трансформаційних економік.

Усвідомлення надскладної природи та нелінійності динамічного розвитку сучасних економічних систем загострює потребу в залученні до аналізу сутності та критеріїв їхнього ефективного функціонування і розвитку теоретико-методологічних здобутків неортодоксальних напрямів наукових досліджень.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематика чинників та критеріїв ефективності економічних систем привертає увагу багатьох українських в зарубіжних науковців: В. Базилевича, Г. Башнянина, Н. Гражевської, А. Гриценка, Г. Дейлі, С. Кірдиної, Дж. Кобба, П. Кругмана, Б. Кульчицького, Я. Кульчицького, П. Леоненка, Л. Лігоненка К. Отта, Дж. Стігліца, К. Таунсенда, Н. Поліщук, О. Черепніної та ін.

Відзначаючи вагомий внесок вітчизняних і зарубіжних науковців у дослідження проблем ефективності

функціонування і розвитку сучасних економічних систем, слід відмітити відсутність усталеного бачення в її означенні, оцінці основних факторів та критеріїв, аналізі динамічних впливів, що формуються в межах національної та глобальної економік.

Метою статті є узагальнення наукових підходів до аналізу сутності та критеріїв ефективності сучасних економічних систем і розробка на цій основі практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування та розвитку економічної системи України.

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних дослідників засвідчує, що залежно від того, які параметри беруться до уваги, представники різних наукових напрямів та шкіл економічної думки по-різному визначають сутність та характерні ознаки сучасних економічних систем. На думку В. Базилевича та В. Ільїна, економічна система є сукупністю взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету [1, с. 99]. Г. Башнянин стверджує, що економічна система є ключовим поняттям, об'єктом економічної теорії, що охоплює всі аспекти господарського життя країни: від діяльності окремої маленької фірми до функціонування потужних галузей. Йдеться про специфічну компоненту суспільного ладу, що існує поруч із політичним правлінням, наукою і культурою, релігією та мораллю. На думку дослідника, економічна система є сукупністю «всіх видів економічної діяльності людей (механізмів, інституцій функціонування, регулювання національної економіки) у процесі виробництва, обміну, розподілу і споживання товарів і послуг, а також у процесі регулювання такої діяльності» [2, с. 113]. Н. Гражевська трактує економічну систему як складну динамічну цілісність підсистем та елементів економіки (продуктивних сил, технологічних укладів, способів координації та привласнення, економічних інституцій), взаємодія між якими формує певний спосіб організації економічної життєдіяльності суспільства [7, с. 267]. Натомість, З. Ватаманюк доводить, що економічна система – це «спосіб організації економіки, сукупність взаємопов'язаних і відповідно впорядкованих її структурних елементів (галузей, підприємств, господарських суб'єктів та людей, що стоять за ними), які визначають взаємозв'язки між виробниками та споживачами благ і послуг» [5, с. 11–12].

Зарубіжні дослідники визначають економічну систему як спосіб організації господарської життєдіяльності людей, сукупність економічних ланок і процесів, пов'язаних з використанням обмежених ресурсів з метою задоволення існуючих потреб у товарах і послугах [19, р. 90]. При цьому, теоретичні моделі різних економічних систем можуть мати різні й навіть протилежні сутнісні характеристики [3, с. 12]. Існують також означення, які виходять за межі традиційних підходів. Наприклад, означення економічної системи як взаємозв'язку видів праці на підставі критерію «економія часу» або як «набору принципів, за якими формується та функціонує всі елементи національних економічних моделей» [8, с. 25].

У більшості проаналізованих визначень економічних систем дослідники звертають увагу на:

- ✦ обов'язкову наявність у них певних структурних елементів;
- ✦ зв'язки й відносини між елементами, які передбачають певну «жорсткість» та «стійкість» системи, здатність зберігати динамічну рівновагу за умов різноманітних змін;
- ✦ існування специфічних механізмів координації та організації господарської діяльності економічних суб'єктів.

На думку автора, сучасні економічні системи є надскладними динамічними структурами, що характеризуються організаційною неоднорідною цілісністю, здатністю до самоорганізації та саморозвитку, що відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. При цьому основними параметрами їхнього ефективного функціонування та розвитку є такі:

1) *ціль (мета) функціонування*, яка полягає в забезпеченні сталого розвитку, а саме: взаємоузгодженої та гармонійної коеволюції господарської, екологічної та соціальної сфер людської життєдіяльності;

2) *функції в системі соціальної системи в цілому*, а саме: максимально повне задоволення людських потреб шляхом ефективного використання наявних ресурсів;

3) *інституційно-організаційне впорядкування*, що забезпечує динамічну стійкість та інноваційний розвиток національних економік;

4) *взаємодія із зовнішнім середовищем*, що виявляється в глобальній конкурентоспроможності національних економік.

Відповідно до пропонованого підходу ефективність сучасних економічних систем постає як багатоаспектна економічна категорія, що відображає результативність їхнього функціонування та розвитку з урахуванням таких основних критеріїв (*рис. 1*):

1) *цільового* (ефективна реалізація цілей сталого розвитку);

2) *функціонального* (ефективне використання обмежених ресурсів);

3) *інституційного* (ефективний господарський устрій);

4) *ефективної взаємодії із зовнішнім середовищем* (глобальна конкурентоспроможність національної економіки).

Таким чином, ефективність економічних систем за сучасних умов визначається системою показників, які враховують когерентний розвиток не лише економічних, але і позаекономічних сфер людського буття. У цьому контексті сучасні підходи щодо оцінювання ефективності економічних систем можна систематизувати так, як зображено на *рис. 2*.

При цьому показники соціально-економічної ефективності відображають специфіку вимірників сталого розвитку, метою якого, за визначенням Комісії ООН, є задоволення потреб сучасного суспільства, що не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби [6, с. 20–21]. Показники економічної ефективності відображають результативність викорис-

Рис. 1. Критерії ефективності функціонування і розвитку сучасних економічної системи

Джерело: авторська розробка.

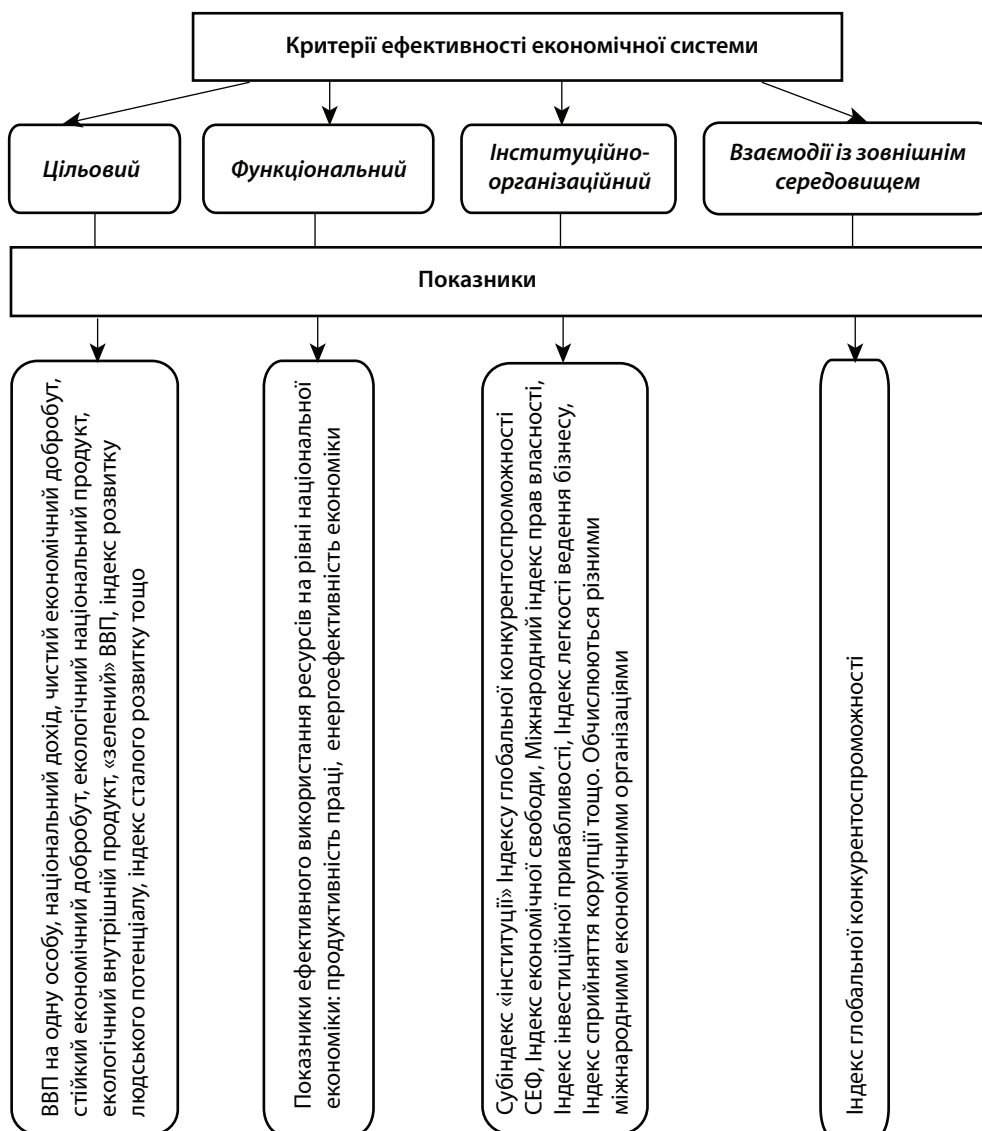

Рис. 2. Критерії та показники ефективності функціонування і розвитку сучасних економічних систем

Джерело: складено автором.

тання матеріальних, людських, інтелектуальних та інших ресурсів у процесі задоволення людських потреб. Ефективність сучасних економічних систем, що розглядається через призму їхнього інституційного впорядкування, характеризується показниками якості інституційного середовища, що забезпечує динамізм та інноваційний розвиток національної економіки. І, нарешті, показники глобальної конкурентоспроможності економічної системи враховують ефективність функціонування національної економіки в межах світової економіки в цілому.

Зуважимо, що аналіз економічних систем як принципово нелінійних феноменів, розвиток яких поєднує різноманітні, часто різноспрямовані економічні процеси [4], передбачає, що аналіз їхньої ефективності мусить бути заснований на використанні новітніх якісних та кількісних моделей. При цьому, як стверджують сучасні дослідники, «навіть у разі застосування простих дискретних моделей для опису ефективності економічних систем за деяких цілком природних економічних передумов розв'язки можуть бути нестійкими та непередбачуваними. Тому необхідність виявлення точок рівноваги, біфуркації та граничних циклів потребує нового підходу до аналізу ефективності економічних систем» [4]. У цьому контексті важливого значення набуває врахування позаекономічних (інституційних) чинників ефективності функціонування та розвитку національних економік.

Одним із прикладів сучасних підходів до аналізу інституційної ефективності економічних систем може бути застосування рейтингових порівняльних методик впливових міжнародних організацій, зокрема, рейтинг легкості ведення бізнесу (*Doing Business*), рейтинг глобальної конкурентоспроможності (*Global Competitive-*

ness), індекс економічної свободи (*Index of Economic Freedom*), індекс економічного процвітання (*Legatum Prosperity Index*) (рис. 3). Аналіз динаміки рейтингів України за цими показниками засвідчує, що за період 2013–2015 рр. Україна дещо покращила свої результати практично за всіма показниками, проте її місце в аналізованих рейтингах все ж залишається вкрай низьким [14–18] і явно не відповідає економічному потенціалу держави [11, с. 188].

Аналіз міжнародних рейтингів (див. рис. 3), які відображають економічні позиції України порівняно з іншими країнами, засвідчує, що, незважаючи на деяке покращення особистих свобод, полегшення відкриття бізнесу, отримання кредитів, свободи міжнародної торгівлі, а також позитивні зрушення у фіскальному та монетарному секторах – у забезпеченні економічної свободи, розвитку освіти та соціального капіталу, за рівнем захисту прав власності, легкості ведення бізнесу, конкурентоспроможності національної економіки тощо Україна суттєво відстає від розвинених країн світу [14–18].

Слід відмітити, що економічна політика України в постсоціалістичний період базувалася на ліберальних постулатах неокласичної теорії, відтак формування ринкових відносин мало спонтанний і часто хаотичний характер. Опора лише на самоорганізуючу здатність ринку з пріоритетом монетарних важелів регулювання при ігноруванні важливої ролі держави в реалізації прогресивних інституційних перетворень призвели до тяжких соціально-економічних наслідків. Згідно зі справедливим зауваженням французького неінституціоналіста Ф. Емара-Дюверне «зведення економічного аналізу тільки до теорії ринків дорого обійшлося економічній науці

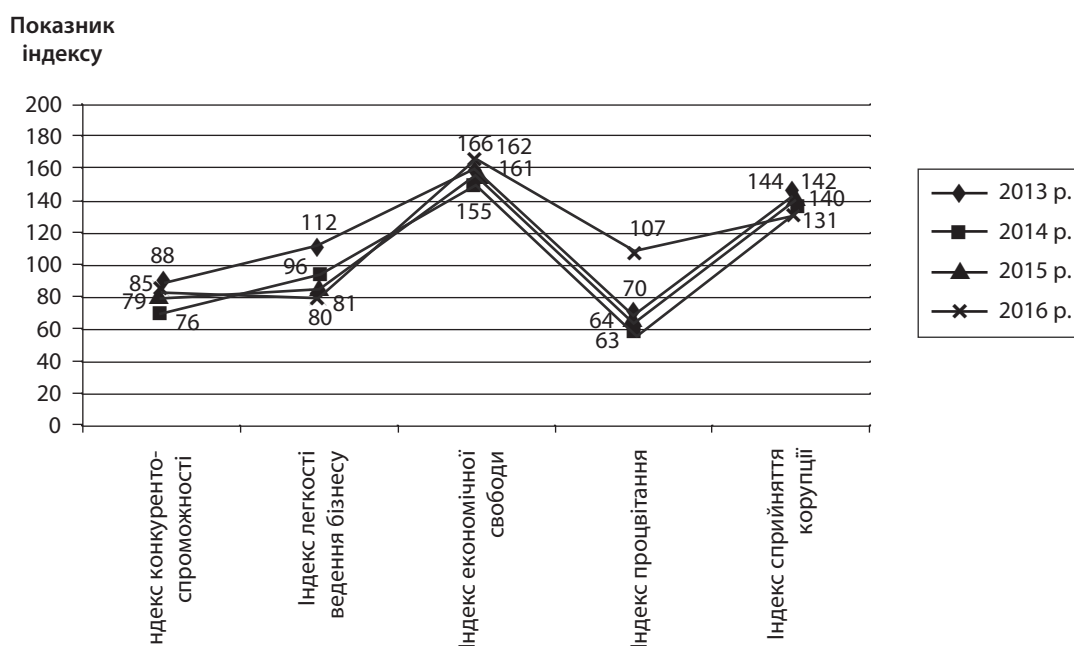

Рис. 3. Позиція України в основних рейтингах міжнародних організацій за показниками економічного, соціального та інституційного розвитку (2013–2016 рр.).

Джерело: складено за [14–18].

в аспекті як розуміння всієї складності господарського життя, так і розробки економічної політики. У межі цієї теорії не входять явища, обумовлені глибокими трансформаціями сучасної економічної системи» [13, с. 112].

Інституційні «провали» в економічній політиці України в пореформений період спровокували неплатежі, бартеризацію, постійну напругу з виконанням державного бюджету, приватизаційні аврари і скандали, корупційний перерозподіл ресурсів і результатів господарської діяльності. У цьому контексті заслуговують на увагу дві особливості впровадження інституційних змін у новітній економічній історії України, а саме:

- ✦ протягом 1990-х років внаслідок падіння середньостатистичного життєвого рівня населення реакція на звуження економічної свободи виявилася більш чіткою і приземленою, ніж на розширення дозволених меж соціально-політичного вибору. Під час лібералізації не були враховані необхідні передумови дійсної свободи – відповідальність і самодостатність співучасників – контракторів ринкових угод;
- ✦ в умовах перехідного періоду, з чітко вираженим суб'єктивним чинником прискорення чи гальмування реформ, дуже часто формальні інституційні норми перетворюються на неформальні з підтекстом особистих і приватних відносин. За цих обставин жорсткість формальних вимог (законів, постанов, наказів) нівельювалася лояльністю в окремих випадках, які залежно від сили тиску лобіювання добре організованих малих груп перетворювалися на масові. Наслідком

цього стала втрата фактичними формальними регуляторами суспільного і господарського вибору стабілізуючої ролі та перетворення норм публічного права на антиподи нестандартної економічної поведінки [12, с. 46–59].

Аналіз динаміки основних макроекономічних показників України за останні роки засвідчує неефективність сформованої економічної системи, яка перебуває в стадії глибокої кризи (табл. 1). Так, за період 2011–2015 рр. реальний ВВП нашої країни зменшився на 9,9%, валове нагромадження основного капіталу зменшилося на 26,2%, експортно-імпортні операції скоротилися на 19,6% (експорт) та 36,5% (імпорт), рівень безробіття підвищився на 1,1%. У цілому, негативні тенденції спостерігаються за більшістю макроекономічних показників.

На думку аналітиків, упродовж останніх років економіка України функціонувала в україн несприятливих умовах. Російська агресія завдала Україні безпрецедентних гуманітарних і соціальних втрат і спричинила серйозні деструктивні процеси, у т. ч. руйнацію інфраструктури на території бойових дій, дезорганізацію усталених виробничих зв'язків і критично важливих постачань ресурсів, часткову втрату зовнішніх ринків та експортного потенціалу. Водночас, абсолютно необхідне для країни кардинальне реформування внутрішніх економічних відносин і механізмів залишилося невиразним, а окремі зміни запроваджувалися дуже повільно [10].

Суттєвими факторами, здатними поглибити негативну динаміку ефективності функціонування та розвитку національної економіки, є такі:

Таблиця 1

Динаміка основних макроекономічних показників України, 2011–2015 рр., %

Показник	Рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
Номинальний ВВП	1079,3	1300,0	1404,7	1465,2	1566,7
Реальний ВВП	104,1	105,5	100,2	100	93,2
Споживання	106,3	111,3	107,4	105,2	92,6
Валове нагромадження основного капіталу	103,2	108,5	105	91,6	77,0
Експорт товарів та послуг	104,1	102,7	94,4	91,9	85,5
Імпорт товарів та послуг	114,4	115,4	103,8	96,5	77,9
Індекс споживчих цін (середній за рік)	109,4	108,0	100,6	99,7	112,1
Рахунок поточних операцій	-4,8	-11,3	-15,6	-18,3	-5,3
Обсяг експорту товарів та послуг	64,0	81,3	83,9	78,7	65,3
Обсяг імпорту товарів та послуг	-69,5	-92,1	-99,1	-95,7	-70,7
Золотовалютні запаси НБУ (на кінець періоду)	34,6	31,8	24,5	20,4	7,5
Державний борг (прямий та гарантований)	432,3	473,2	515,5	584,8	1100,8
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до економічно активного населення віком 15–70 років	8,2	8,0	7,6	7,3	9,3

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>)

- ✦ макроекономічне розбалансування господарської системи;
- ✦ подальше скорочення промислового виробництва;
- ✦ зниження економічної активності, насамперед інвестиційної;
- ✦ погіршення добробуту населення (домогосподарств) і зростання рівня безробіття;
- ✦ посилення боргового тиску, насамперед, у державному секторі;
- ✦ підвищення тінзації економічної діяльності [9].

Як уже зазначалося, важливим чинником подолання цих негативних тенденцій є вдосконалення інституційного середовища, сформованого в національній економіці. При цьому слід погодитися з тим, що «збалансованість інституційної сфери може бути досягнута лише за умов не тільки добре розроблених правил гри досконалого законодавства, а і її неухильного виконання учасниками економічного процесу» [12, с. 57].

ВИСНОВКИ

Теоретичне узагальнення наукових підходів до визначення сутності та критеріїв ефективності функціонування та розвитку сучасних економічних систем дозволило сформулювати такі висновки:

1. Сучасні економічні системи є складними, організаційно неоднорідними цілісностями, здатними до самоорганізації та саморозвитку під впливом зовнішніх та внутрішніх детермінант. У контексті інституційного підходу економічна система є не стільки сукупністю механізмів економічної поведінки, скільки системою правил, у рамках яких ці механізми функціонують. При цьому відкритість та динамізм розвитку є одними з ключових характерних рис сучасних економічних систем.

2. Основними параметрами функціонування та розвитку сучасних економічних систем, які дозволяють зрозуміти їхню складну природу та оцінити їхню ефективність, є такі:

- ✦ ціль (мета) функціонування економічної системи;
- ✦ функції, які виконує економічна система як складова соціальної системи в цілому;
- ✦ інституційно-організаційне впорядкування економічної системи;
- ✦ взаємодія економічної системи із зовнішнім середовищем.

У цьому контексті ефективність сучасних економічних систем постає як багатоаспектна економічна категорія, що відображає результативність їхнього функціонування та розвитку з урахуванням позаекономічних (інституційних) чинників і передумов, а також нелінійної взаємодії з нестійким зовнішнім середовищем.

3. Комплексне оцінювання ефективності сучасних економічних систем потребує врахування таких критеріїв і показників: цільового, функціонального, інституційно-організаційного, взаємодії із зовнішнім середовищем.

4. Одним із найголовніших пріоритетів реформування економічної системи України в напрямі підвищення її ефективності мають стати інституційні зміни

національної економіки, що повинні мати комплексний характер і стосуватися всіх складових інституційної системи. При спробі змінити тільки окремі інституції функціонуюча система або пригнічує (гасить) подібні зміни, або ж деформує їх, і система повертається на попередню траєкторію. Особливу увагу слід приділити боротьбі з корупцією, ілегалними економічними проявами тіньової економіки, подоланню опору груп спеціальних інтересів, які не зацікавлені в радикальних ринкових перетвореннях, оскільки вони втрачають квазіренду, що одержується внаслідок дії неефективних інституцій. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Базилевич В. Д., Ильин В. В.** Метафізика економіки: монографія. 2-е изд., испр. и доп. К.: Знання; М.: Рыбари, 2010. 925 с.
2. **Башнянин Г.** Метрологічні економічні системи: вступ у загальну теорію і методологію формування економічних параметрів. Львів: Новий Світ-2000, 2005. 1083 с.
3. **Бодров В. Г.** Трансформація економічних систем: концепції, моделі, механізми регулювання та управління: навч. посіб. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 104 с.
4. **Братанич М. В., Полозова Т. В.** Визначення сутності економічної ефективності та класифікація її видів. *Економіка промисловості*. 2010. № 4. С. 153–155.
5. **Ватаманюк З., Панчишин С., Ватаманюк О.** Вступ до економічної теорії: курс лекцій. Частина 1. Львів: Новий Світ-2000, 2005. 352 с.
6. **Дэйли Г., Таунсенд К.** Оценивая нашу Землю. Экономика, экология, этика/пер. под ред. А. Ю. Ретеюма и П. И. Сафонова. М.: Российское отделение ISEE, 1994. 268 с.
7. **Гражевська Н. І.** Еволюція сучасних економічних систем. Київ: Знання, 2011. 286 с.
8. **Економічні системи:** монографія. Т. 1/за ред. Г. І. Башнянина. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2006. 484 с.
9. Ризики та загрози економічній безпеці України та механізми їх мінімізації: Комплексна доповідь Національного інституту стратегічних досліджень. URL: www.niss.gov.ua/content/articles/files/ruzuk_zagroz1-bab4e.pdf
10. **Росецька Ю. Б.** Роль та значення інституційного середовища у формуванні конкурентних відносин. URL: <http://dSPACE.oneu.edu.ua/jsui/bitstream/123456789/1929.pdf>
11. **Сунцова О. О.** Фінансові індикатори рівня соціально-економічного розвитку держави. *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії*. 2010. Вип. 2. С. 256–268.
12. **Філіпенко А.** Постпомаранчева трансформація економічної політики України. *Економічний часопис-XXI*. 2005. № 3-4. URL: <http://soskin.info/ea.php?pokazold=20050301&n=3-4&y=2005>
13. **Эмар-Дюверне Ф.** Конвенции качества и множественность форм координации. *Вопросы экономики*. 1997. № 10. С. 104–116.
14. **Economy Rankings – Doing Business – World Bank Group.** URL: <http://www.doingbusiness.org/rankings>
15. **Global Competition: The New Reality // Report of the Presidents Commission on Industrial Competitiveness.** Vol. 2. Washington, D. C. Government Printing Office, 1985. 199 p.
16. **Global Competitiveness Report.** URL: <https://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>
17. **Index of Economic Freedom // Wall Street Journal & Heritage Foundation.** URL: <http://www.heritage.org/index/ranking>
18. **The Legatum Prosperity Index.** URL: <http://www.prosperity.com>

19. Streek W. From National Corporatism to Transitional Pluralism: European Interest Politics and the Single Market. Working Paper of Kellogg Institute. 1991. No. 164. URL: <https://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/164.pdf>

Науковий керівник – Гражевська Н. І., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

REFERENCES

Bazilevich, V. D., and Ilin, V. V. *Metafizika ekonomiki* [The metaphysics of Economics]. Kyiv; Moscow: Znannia; Rybari, 2010.

Bashnianyn, H. *Metrolohichni ekonomichni systemy: vstup u zahalnu teoriyu i metodolohiiu formuvannia ekonomichnykh parametrov* [Metrological economic systems: introduction to General theory and methodology of formation of economic parameters]. Lviv: Novyi Svit-2000, 2005.

Bodrov, V. H. *Transformatsiia ekonomichnykh system: kontseptsii, modeli, mekhanizmy rehuliuвання ta upravlinnia* [Transformation of economic systems: concepts, models, mechanisms of regulation and control]. Kyiv: Vyd-vo UADU, 2002.

Bratanych, M. V., and Polozova, T. V. "Vyznachennia sutnosti ekonomichnoi efektyvnosti ta klasyfikatsiia yii vydiv" [The definition of the essence of economic efficiency and classification of its types]. *Ekonomika promyslovosti*, no. 4 (2010): 153-155.

Deyli, G., and Taunsend, K. *Otsenivaya nashu Zemlyu. Ekonomika, ekologiya, etika* [Assessing our Land. Economics, ecology, ethics]. Moscow: Rossiyskoye otdeleniye ISEE, 1994.

Ekonomichni systemy [Economic system]. Vol. 1. Lviv: Vyd-vo Lvivskoi komertsiianoi akademii, 2006.

Emar-Diuverne, F. "Konventsiiu kachestva i mnozhestvennost form koordinatsii" [The Convention of quality and the multiplicity of forms of coordination]. *Voprosy ekonomiki*, no. 10 (1997): 104-116.

"Economy Rankings – Doing Business – World Bank Group". <http://www.doingbusiness.org/rankings>

Filipenko, A. "Postpomarancheva transformatsiia ekonomichnoi polityky Ukrainy" [Post-orange transformation of economic policy of Ukraine]. <http://soskin.info/ea.php?pokazold=20050301&n=3-4&y=2005>

"Global Competition: The New Reality". In *Report of the Presidents Commission on Industrial Competitiveness*. Washington, D. C. : Government Printing Office, 1985.

"Global Competitiveness Report". <https://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>

Hrazhevska, N. I. *Evolutsiia suchasnykh ekonomichnykh system* [The evolution of modern economic systems]. Kyiv: Znannia, 2011.

"Index of Economic Freedom". Wall Street Journal & Heritage Foundation. <http://www.heritage.org/index/ranking>

Rosetska, Yu. B. "Rol ta znachennia instytutsiinoho seredovshcha u formuvanni konkurentnykh vidnosyn" [The role and importance of the institutional environment in shaping competitive relations]. <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1929.pdf>

"Ryzyky ta zahrozy ekonomichnoi bezpetsi Ukrainy ta mekhanizmy yikh minimizatsii: Kompleksna dopovid Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen" [Risks and threats to economic security of Ukraine and ways to reduce them: a Comprehensive report by the National Institute for strategic studies]. www.niss.gov.ua/content/articles/files/ruzuk_zagrozy1-bab4e.pdf

Suntsova, O. O. "Finansovi indykatory rivnia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy" [Financial indicators of level of socio-economic development of the state]. *Naukovyi visnyk Bukovynskoi derzhavnoi finansovoi akademii*, no. 2 (2010): 256-268.

Streek, W. "From National Corporatism to Transitional Pluralism: European Interest Politics and the Single Market". <https://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/164.pdf>

"The Legatum Prosperity Index". <http://www.prosperity.com>

Vatamaniuk, Z., Panchyshyn, S., and Vatamaniuk, O. *Vstup do ekonomichnoi teorii* [Introduction to economic theory]. Part 1. Lviv: Novyi Svit-2000, 2005.